

BRUKERKURS MATEMATIKK B — MA0002

Forelesning 13 - Lineær Algebra: Linje og
plan i rommet (II) **OPPTAK, LENKE**

M. A. Köbis
markus.kobis@ntnu.no

25. 02. 2022

Organisasjon

- ▶ Påminnelse: Neste uke:
  - ▶ 1.3.: «Flipped classroom» (se melding på BB fra torsdag), besøk fra «UniPed»
  - ▶ 4.3.: Ingen forelesning, video i stedet, spørsmål i mattelab/forelesningen etterpå
- ▶ I alle fall: Ikke noe opptak(!)

Spørsmål?
om organisasjon?
om forrige forelesningen?

Repetisjon: Vektorer (I)

Euklidisk rom

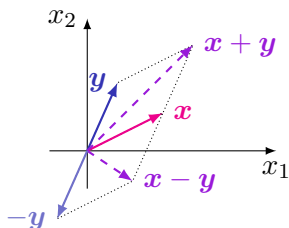
Geometrisk: Vektorer er piler (enklest: utgående fra origo). Disse har komponenter (algebraisk: De er ordnede n -tupler) og man «kan regne» med dem. Formalt definerer man

$$\mathbb{R}^n = \left\{ (x_1, x_2, \dots, x_n)^\top : x_1, x_2, \dots, x_n \in \mathbb{R} \right\}.$$

og for alle $\mathbf{x} = (x_i)_{i=1}^n$, $\mathbf{y} = (y_i)_{i=1}^n$

- ▶ $\mathbf{x} + \mathbf{y} = (x_i + y_i)_{i=1}^n$,
- ▶ $\alpha \cdot \mathbf{x} = (\alpha \cdot x_i)_{i=1}^n$, $\alpha \in \mathbb{R}$,
- ▶ $\mathbf{x} - \mathbf{y} = \mathbf{x} + (-1) \cdot \mathbf{y}$.

Alt vel-kjent fra matriser(!)

Repetisjon: Skalarprodukt

Multiplikasjon av vektorer $x, y \in \mathbb{R}^n$?

$$\cancel{x \cdot y}, x^\top \cdot y, x \cdot y^\top, \cancel{x^\top \cdot y^\top}?$$

Definisjon: Skalarprodukt

Gitt to vektorer $x, y \in \mathbb{R}^n$. Matriseproduktet

$$x^\top \cdot y \in \mathbb{R}$$

kalles for *skalarprodukt* (dot-produkt) til de to vektorene.

Definisjon: Dyad

Produktet

$$x \cdot y^\top \in \mathbb{R}^{n \times n}$$

kalles for en *dyade*. (rank-one-matrix)

I dag

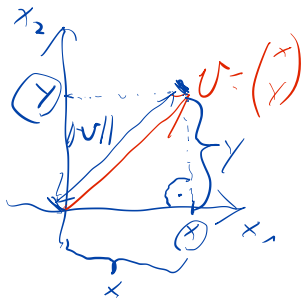
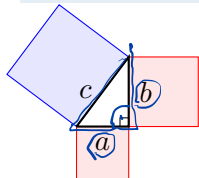
- ▶ Litt mer «geometri med vektorer»: Lengde og vinkel
- ▶ Geometri (linje og plan i rommet (II))

Spørsmål?

Vektorer

Lengde

Pythagoras læresetning

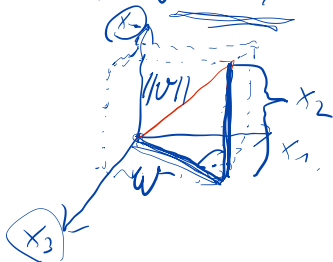

$$\Rightarrow \omega^2 = x_1^2 + x_3^2$$
$$\|u\|^2 = x_2^2 + \omega^2$$
$$= x_1^2 + x_2^2 + x_3^2$$

Det gjelder

$$\underline{a^2 + b^2 = c^2.}$$

$$\|u\|^2 = x^2 + y^2$$
$$\Rightarrow \|u\| = \sqrt{x^2 + y^2}$$

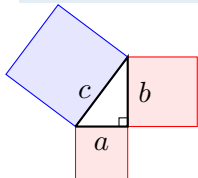

Vektorer

Lengde

Pythagoras læresetning

Det gjelder

$$a^2 + b^2 = c^2.$$

Definisjon

Lengden (normen) $\|\mathbf{x}\|$ av en vektor $\mathbf{x} = (x_1, x_2, \dots, x_n)^T \in \mathbb{R}^n$ er gitt ved

$$\|\mathbf{x}\| = \sqrt{x_1^2 + x_2^2 + \dots + x_n^2}.$$

$$\mathbf{x} = \begin{pmatrix} x_1 \\ x_2 \end{pmatrix}$$

$$\|\mathbf{x}\| = \sqrt{x_1^2 + x_2^2}$$

$$\mathbf{x} = \begin{pmatrix} x_1 \\ x_2 \\ x_3 \end{pmatrix}$$

$$\Rightarrow \|\mathbf{x}\| = \sqrt{x_1^2 + x_2^2 + x_3^2}$$

Vektorer

Lengde (b)

$$\text{Lengde: } \|x\| = \sqrt{x_1^2 + x_2^2 + \dots + x_n^2}$$

Bruk av skalarproduktet?

$$x = \begin{pmatrix} x_1 \\ \vdots \\ x_n \end{pmatrix}, y = \begin{pmatrix} y_1 \\ \vdots \\ y_n \end{pmatrix}$$

$$x^T \cdot y = x_1 y_1 + x_2 y_2 + \dots + x_n y_n$$

$$x_1^2 + x_2^2 + \dots + x_n^2 = x_1 \cdot x_1 + x_2 \cdot x_2 + \dots + x_n \cdot x_n$$

$$\|x\| = \sqrt{\quad}$$

Vektorer

Lengde (b)

$$\text{Lengde: } \|\mathbf{x}\| = \sqrt{x_1^2 + x_2^2 + \cdots + x_n^2}$$

Bruk av skalarproduktet?

Alternativt

Lengden til en vektor $\mathbf{x} \in \mathbb{R}^n$ blir gitt ved

$$\|\mathbf{x}\| = \sqrt{\mathbf{x}^\top \cdot \mathbf{x}}.$$

Vektorer

Lengde (b)

$$\text{Lengde: } \|\mathbf{x}\| = \sqrt{x_1^2 + x_2^2 + \cdots + x_n^2}$$

Bruk av skalarproduktet?

Alternativt

Lengden til en vektor $\mathbf{x} \in \mathbb{R}^n$ blir gitt ved

$$\|\mathbf{x}\| = \sqrt{\mathbf{x}^\top \cdot \mathbf{x}}.$$

Oppgave (9.4.9)

Regn ut lengden til vektoren $\mathbf{x} = (0, 1, 5)^\top$ ved å bruke skalarproduktet.

Vektorer

Lengde (b)

$$\text{Lengde: } \|\mathbf{x}\| = \sqrt{x_1^2 + x_2^2 + \cdots + x_n^2}$$

Bruk av skalarproduktet?

Alternativt

Lengden til en vektor $\mathbf{x} \in \mathbb{R}^n$ blir gitt ved

$$\|\mathbf{x}\| = \sqrt{\mathbf{x}^\top \cdot \mathbf{x}}.$$

Oppgave (9.4.9)

Regn ut lengden til vektoren $\mathbf{x} = (0, 1, 5)^\top$ ved å bruke skalarproduktet.

Svar: Vi finner

$$\|\mathbf{x}\| = \sqrt{\mathbf{x}^\top \cdot \mathbf{x}} = \sqrt{0^2 + 1^2 + 25^2} = \sqrt{26} \approx 5.099.$$

Og retningen?

Vektorer

Normalisering

Definisjon: Normalisering

Hver vektor $\mathbf{x} \in \mathbb{R}^n$ kan normaliseres til en enhetsvektor (OBS!) som

$$\hat{\mathbf{x}} = \frac{1}{\|\mathbf{x}\|} \cdot \mathbf{x}.$$

Vektorer

Normalisering

Definisjon: Normalisering

Hver vektor $\mathbf{x} \in \mathbb{R}^n \setminus \{\mathbf{0}\}$ kan normaliseres til en enhetsvektor (OBS!) som

$$\hat{\mathbf{x}} = \frac{1}{\|\mathbf{x}\|} \cdot \mathbf{x}.$$

Vektorer

Normalisering

Definisjon: Normalisering

Hver vektor $\mathbf{x} \in \mathbb{R}^n \setminus \{\mathbf{0}\}$ kan normaliseres til en enhetsvektor (OBS!) som

$$\hat{\mathbf{x}} = \frac{1}{\|\mathbf{x}\|} \cdot \mathbf{x}.$$

Oppgave (9.4.12)

Normaliser vektoren $\mathbf{x} = (2, 0, -4)^\top$.

Vektorer

Normalisering

Definisjon: Normalisering

Hver vektor $\mathbf{x} \in \mathbb{R}^n \setminus \{\mathbf{0}\}$ kan normaliseres til en enhetsvektor (OBS!) som

$$\hat{\mathbf{x}} = \frac{1}{\|\mathbf{x}\|} \cdot \mathbf{x}.$$

Oppgave (9.4.12)

Normaliser vektoren $\mathbf{x} = (2, 0, -4)^\top$.

Svar: Man får

$$\hat{\mathbf{x}} = \frac{1}{\|\mathbf{x}\|} \cdot \mathbf{x} = \frac{1}{\sqrt{2^2 + 0^2 + 4^2}} \cdot \begin{pmatrix} 2 \\ 0 \\ -4 \end{pmatrix} = \dots = \frac{\sqrt{5}}{5} \cdot \begin{pmatrix} 1 \\ 0 \\ -2 \end{pmatrix}$$

«Retninger» er jo vinkler(!)

Vektorer

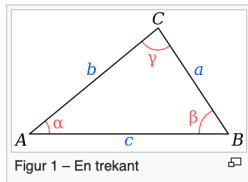
Vinkler (a)

I **trigonometrien** er **cosinussetningen** en setning om sammenhengen mellom sidene i en generell **trekant** og **cosinus** til en av **vinklene** i trekanten. Ved å bruke notasjonen i figur 1, sier cosinussetningen at

$$c^2 = a^2 + b^2 - 2ab \cos \gamma$$

der c er den motstående siden til vinkel γ mellom sidene a og b .

Cosinussetningen generaliserer **Pythagoras' læresetning**, som bare gjelder for **rettvinklede trekanter**: hvis vinkel γ er en rett vinkel (90 grader

Vektorer

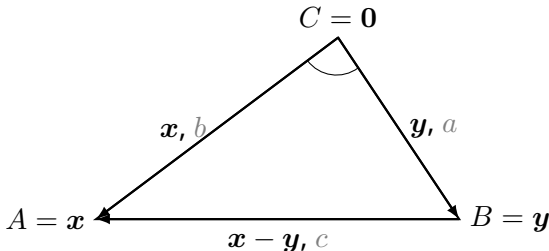
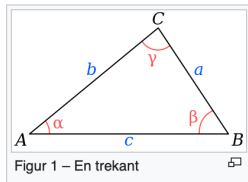
Vinkler (a)

I **trigonometrien** er **cosinussetningen** en setning om sammenhengen mellom sidene i en generell **trekant** og **cosinus** til en av **vinklene** i trekanten. Ved å bruke notasjonen i figur 1, sier cosinussetningen at

$$c^2 = a^2 + b^2 - 2ab \cos \gamma$$

der c er den motstående siden til vinkel γ mellom sidene a og b .

Cosinussetningen generaliserer **Pythagoras' læresetning**, som bare gjelder for **rettvinklede trekanter**: hvis vinkel γ er en rett vinkel (90 grader

$$\|x - y\|^2 = \|x\|^2 + \|y\|^2 - 2 \cdot \|x\| \cdot \|y\| \cdot \cos(\angle(x, y))$$

Vektorer

Vinkler (b)

$$\|\mathbf{x} - \mathbf{y}\|^2 = \|\mathbf{x}\|^2 + \|\mathbf{y}\|^2 - 2 \cdot \|\mathbf{x}\| \cdot \|\mathbf{y}\| \cdot \cos(\gamma)$$

Vektorer

Vinkler (b)

$$\|\mathbf{x} - \mathbf{y}\|^2 = \|\mathbf{x}\|^2 + \|\mathbf{y}\|^2 - 2 \cdot \|\mathbf{x}\| \cdot \|\mathbf{y}\| \cdot \cos(\gamma)$$

Definisjon: Vinkel mellom vektorer

Vi finner vinkelen γ mellom to vektorer $\mathbf{x}, \mathbf{y} \in \mathbb{R}^n$ gjennom bruk a formelen

$$\mathbf{x}^\top \cdot \mathbf{y} = \|\mathbf{x}\| \cdot \|\mathbf{y}\| \cdot \cos \gamma \implies$$

$$\gamma = \arccos\left(\frac{\mathbf{x}^\top \cdot \mathbf{y}}{\|\mathbf{x}\| \cdot \|\mathbf{y}\|}\right), \quad (\mathbf{x}, \mathbf{y} \neq \mathbf{0})$$

Når/Hva med $\cos \gamma = 0$?

Vinkler

Rette vinkler

Definisjon: Ortogonal /perpendikulær

To vektorer $\mathbf{x}, \mathbf{y} \in \mathbb{R}^n$ er *ortogonale* (perpendikulære) hvis

$$\mathbf{x}^\top \cdot \mathbf{y} = \mathbf{y}^\top \cdot \mathbf{x} = 0.$$

Vinkler

Rette vinkler

Definisjon: Ortogonal /perpendikulær

To vektorer $x, y \in \mathbb{R}^n$ er *ortogonale* (perpendikulære) hvis

$$x^\top \cdot y = y^\top \cdot x = 0.$$

Oppgave

Avgjør om x og y er perpedikulære:

(a) $x = (3, 2)^\top, y = (-2, 2)^\top$

(b) $x = (2, -1, 1)^\top, y = (1, 2, 0)^\top$

Vinkler

Rette vinkler

Definisjon: Ortogonal /perpendikulær

To vektorer $x, y \in \mathbb{R}^n$ er *ortogonale* (perpendikulære) hvis

$$x^\top \cdot y = y^\top \cdot x = 0.$$

Oppgave

Avgjør om x og y er perpedikulære:

(a) $x = (3, 2)^\top, y = (-2, 2)^\top$

(b) $x = (2, -1, 1)^\top, y = (1, 2, 0)^\top$

Svar: (a) $x^\top \cdot y = 3 \cdot (-2) + 2 \cdot 2 = -2 \neq 0$ (ikke perp.)

(b) $x^\top \cdot y = 2 \cdot 1 + (-1) \cdot 2 + 1 \cdot 0 = 0$ (perp.)

Linjer og plan

Linjer: $\mathbb{R}^2$

Parameter representasjon av linjer i planet

- ▶ Start med et punkt

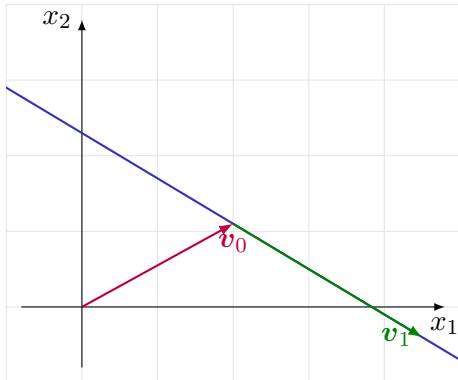
$$\mathbf{v}_0 \in \mathbb{R}^2$$

på linja.

- ▶ Så leg til alle punkt som kan skrives som

$$\mathbf{v} = \mathbf{v}(t) = \mathbf{v}_0 + t \cdot \mathbf{v}_1,$$

der $\mathbf{0} \neq \mathbf{v}_1 \in \mathbb{R}^2$
noterer linjas
retning og $t \in \mathbb{R}$.

Linjer: $\mathbb{R}^2$

Parameter representasjon av linjer i planet

- ▶ Start med et punkt

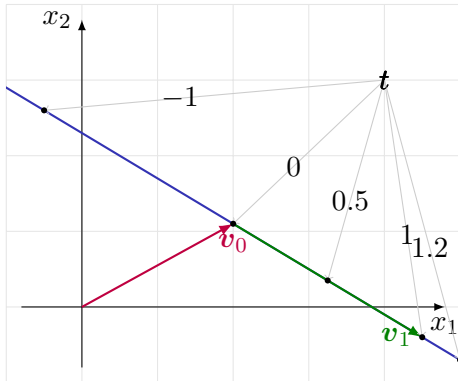
$$\mathbf{v}_0 \in \mathbb{R}^2$$

på linja.

- ▶ Så leg til alle punkt som kan skrives som

$$\mathbf{v} = \mathbf{v}(t) = \mathbf{v}_0 + t \cdot \mathbf{v}_1,$$

der $\mathbf{0} \neq \mathbf{v}_1 \in \mathbb{R}^2$
noterer linjas
retning og $t \in \mathbb{R}$.

Linjer: $\mathbb{R}^3$

Parameter representasjon av planer i rom

- ▶ Start med et punkt

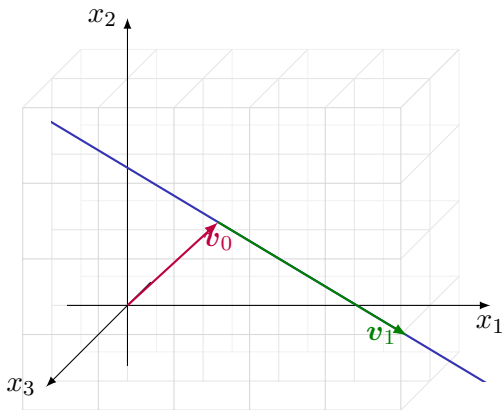
$$\mathbf{v}_0 \in \mathbb{R}^3$$

på linja.

- ▶ Så leg til alle punkt som kan skrives som

$$\mathbf{v}(t) = \mathbf{v}_0 + t \cdot \mathbf{v}_1,$$

der $\mathbf{0} \neq \mathbf{v}_1 \in \mathbb{R}^3$
noterer linjas
retning i rommet.

Linjer: $\mathbb{R}^3$

Parameter representasjon av planer i rom

- ▶ Start med et punkt

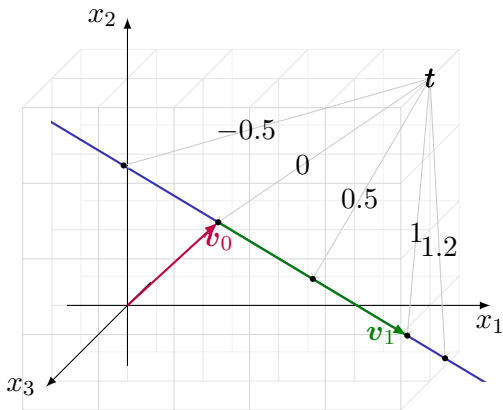
$$\mathbf{v}_0 \in \mathbb{R}^3$$

på linja.

- ▶ Så leg til alle punkt som kan skrives som

$$\mathbf{v}(t) = \mathbf{v}_0 + t \cdot \mathbf{v}_1,$$

der $\mathbf{0} \neq \mathbf{v}_1 \in \mathbb{R}^3$
noterer linjas
retning i rommet.

Plan: (bare) $\mathbb{R}^3$

Parameter representasjon av plan i rom

- ▶ Start med et punkt

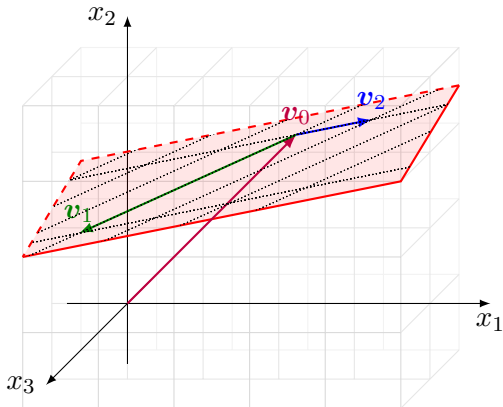
$$\mathbf{v}_0 \in \mathbb{R}^3$$

på planet.

- ▶ Så leg til alle punkt som kan skrives som

$$\mathbf{v}(t, s) = \mathbf{v}_0 + t \cdot \mathbf{v}_1 + s \cdot \mathbf{v}_2,$$

der $\mathbf{v}_1, \mathbf{v}_2 \in \mathbb{R}^3 \setminus \{\mathbf{0}\}$
noterer to
(forskjellige)
retninger i planet.

Hva har det å gjøre med lineære systemer
og/eller matriser?

Projeksjon

Oppgave

Gitt ei linje $v(t) = v_0 + t \cdot v_1$ i planet og et punkt $P \llcorner x$. Hva er avstanden mellom P og linja?

Projeksjon

Oppgave

Gitt ei linje $v(t) = v_0 + t \cdot v_1$ i planet og et punkt $P \Leftrightarrow x$. Hva er avstanden mellom P og linja?

Del-Svar:

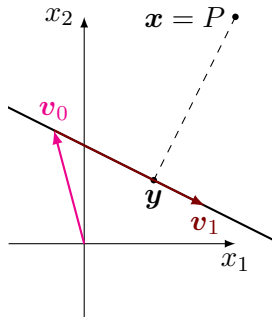
Man får $y = v_0 + t \cdot v_1$.

Dessuten

$$(x - y)^\top \cdot v_1 = 0$$

Også

$$(x - v_0 - t \cdot v_1)^\top \cdot v_1 = 0$$
$$t = \frac{(x - v_0)^\top \cdot v_1}{v_1^\top \cdot v_1}$$

Projeksjon

Oppgave

Gitt ei linje $v(t) = v_0 + t \cdot v_1$ i planet og et punkt $P \Leftrightarrow x$. Hva er avstanden mellom P og linja?

Del-Svar:

Man får $y = v_0 + t \cdot v_1$.

Dessuten

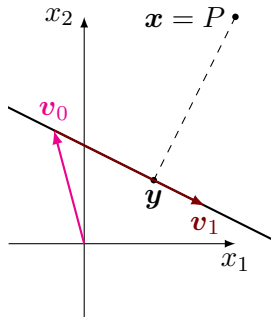
$$(x - y)^\top \cdot v_1 = 0$$

Også

$$(x - v_0 - t \cdot v_1)^\top \cdot v_1 = 0$$

$$t = \frac{(x - v_0)^\top \cdot v_1}{v_1^\top \cdot v_1}$$

Anbefaling: Og hva i $\mathbb{R}^3$?

Linjer: $\mathbb{R}^2$ rev.

$$\mathbf{v}(t) = \mathbf{v}_0 + t \cdot \mathbf{v}_1, \quad (t \in \mathbb{R})$$

Hva gjorde projeksjonen?
→ Finn en vektor $\mathbf{n}$ som viser i en perpendikulær retning, dvs.

$$\mathbf{n}^\top \cdot \mathbf{v}_1 = 0.$$

$$\Rightarrow \mathbf{n}^\top \cdot \mathbf{v} = \underbrace{\mathbf{n}^\top \cdot \mathbf{v}_0}_{=: a} + t \cdot \mathbf{n}^\top \cdot \mathbf{v}_1 = a$$

Linjer: $\mathbb{R}^2$ rev.

$$\mathbf{v}(t) = \mathbf{v}_0 + t \cdot \mathbf{v}_1, \quad (t \in \mathbb{R})$$

Ser ut som en **generell løsning til et lineært system** med t som parameter.

$$\mathbf{A} \cdot \mathbf{v} = \mathbf{b}$$

$$\text{Her: } \mathbf{A} = \mathbf{n}^\top \in \mathbb{R}^{1 \times 2}, \\ \mathbf{b} = a \in \mathbb{R}^{1 \times 1}.$$

Hva gjorde projeksjonen?
→ Finn en vektor $\mathbf{n}$ som viser i en perpendikulær retning, dvs.

$$\mathbf{n}^\top \cdot \mathbf{v}_1 = 0.$$

$$\Rightarrow \mathbf{n}^\top \cdot \mathbf{v} = \underbrace{\mathbf{n}^\top \cdot \mathbf{v}_0}_{=: a} + t \cdot \mathbf{n}^\top \cdot \mathbf{v}_1 = a$$

Linjer: $\mathbb{R}^2$ rev.

$$\mathbf{v}(t) = \mathbf{v}_0 + t \cdot \mathbf{v}_1, \quad (t \in \mathbb{R})$$

Ser ut som en **generell løsning til et lineært system** med t som parameter.

$$\mathbf{A} \cdot \mathbf{v} = \mathbf{b}$$

Her: $\mathbf{A} = \mathbf{n}^\top \in \mathbb{R}^{1 \times 2}$,
 $\mathbf{b} = a \in \mathbb{R}^{1 \times 1}$.

Hva gjorde projeksjonen?
→ Finn en vektor $\mathbf{n}$ som viser i en perpendikulær retning, dvs.

$$\mathbf{n}^\top \cdot \mathbf{v}_1 = 0.$$

$$\Rightarrow \mathbf{n}^\top \cdot \mathbf{v} = \underbrace{\mathbf{n}^\top \cdot \mathbf{v}_0}_{=: a} + t \cdot \mathbf{n}^\top \cdot \mathbf{v}_1 = a$$

Implisit ligning til ei linje i planet

Punktene på ei linje perpendikulær til vektoren $\mathbf{n}$ kan skrives som

$$\{\mathbf{v} \in \mathbb{R}^2 : \mathbf{n}^\top \cdot \mathbf{v} = a\}$$

med et tall $a \in \mathbb{R}$.

Plan i $\mathbb{R}^3$ rev.

$$\mathbf{v} = \mathbf{v}_0 + t \cdot \mathbf{v}_1 + s \cdot \mathbf{v}_2, \quad (s, t \in \mathbb{R})$$

ser ut som en generell løsning til et lineært system i $\mathbb{R}^3$.

$$\underbrace{\mathbf{A}} \cdot \mathbf{v} = \underbrace{\mathbf{b}}.$$

Plan i $\mathbb{R}^3$ rev.

$$\mathbf{v} = \mathbf{v}_0 + t \cdot \mathbf{v}_1 + s \cdot \mathbf{v}_2, \quad (s, t \in \mathbb{R})$$

ser ut som en generell løsning til et lineært system i $\mathbb{R}^3$.

$$\underbrace{\mathbf{A}}_{\mathbf{n}^\top \in \mathbb{R}^{1 \times 3}} \cdot \mathbf{v} = \underbrace{\mathbf{b}}_{a \in \mathbb{R}}.$$

Her trenger vi bare én ligning(!)

Implisitt representasjon til et plan i rommet ($\mathbb{R}^3$)

Alle punkt på et plan i rommet med en vektor $\mathbf{n} \neq \mathbf{0}$ som står perpendikulært på planet kan beskrives med

$$\{\mathbf{v} \in \mathbb{R}^3 : \mathbf{n}^\top \cdot \mathbf{v} = a\}$$

med et tall $a \in \mathbb{R}$.

Linjer: $\mathbb{R}^3$ rev.

$$\mathbf{v} = \mathbf{v}(t, s) = \mathbf{v}_0 + t \cdot \mathbf{v}_1, \quad (t \in \mathbb{R})$$

Når har (kan ha) et lineært system med tre ukjente løsningene som er avhengig av nøyaktig én parameter?

Linjer: $\mathbb{R}^3$ rev.

$$\mathbf{v} = \mathbf{v}(t, s) = \mathbf{v}_0 + t \cdot \mathbf{v}_1, \quad (t \in \mathbb{R})$$

Når har (kan ha) et lineært system med tre ukjente løsningene som er avhengig av nøyaktig én parameter?
Da trenger vi **to** ligninger(!)

Implisitt ligning til ei linje i $\mathbb{R}^3$

Alle punkt på ei linje i $\mathbb{R}^3$ kan skrives som

$$\begin{pmatrix} \mathbf{n}_1^T \\ \mathbf{n}_2^T \end{pmatrix} \mathbf{v} = \begin{pmatrix} a_1 \\ a_2 \end{pmatrix}, \quad (a_1, a_2 \in \mathbb{R}),$$

da $\mathbf{n}_1$ og $\mathbf{n}_2$ er (lineært uavhengige) vektorer som er perpendikulære til linja.

Geometrisk: Snittmengde av to plan i rommet.

Sammendrag og Utsyn

Sammendrag

- ▶ Lineær Algebra:
  - ▶ Geometri beskrives med formeler
  - ▶ Verktøy 1: Matriser
  - ▶ (Avansert) verktøy: Eigenverdier og egenvektorer

Utsyn

- ▶ Flerdimensional Kalkulus
- ▶ Differensialligninger

Tusen takk